

บทที่ ๔

ระเบียบวิธีในการวิจัย

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาหรือสถาบันสงฆ์กับการ เมืองในอดีต มักศึกษาว่าพุทธธรรม เป็น เรื่องของพระสงฆ์โดยเฉพาะหรือรวม ไปถึง เรื่องของสังคมด้วยการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างพุทธศาสนากับการ เมืองไทยและพฤติกรรมของพระสงฆ์ที่มีบทบาทต่อระบบการ เมืองการปกครองของไทย แต่ยังคงขาดการศึกษาความ เชื่อทางการ เมืองของพระสงฆ์ ซึ่งเป็น เรื่องสำคัญที่สามารถนำมาประกอบ เป็น เหตุผลในการอธิบายถึงพฤติกรรมทางการ เมืองของพระสงฆ์ เป็นต้นว่า การใช้เสียงข้างมากในการปกครองคณะสงฆ์ การวินิจฉัยปัญหาด้วยการประชุมปรึกษาหารือ การวิจัยนี้จึงตั้งวัตถุประสงค์ไว้ว่า ความ เชื่อทางพุทธศาสนาและสถานภาพในสถาบันสงฆ์มีอิทธิพลต่อการกำหนดความ เชื่อทางการ เมืองหรือไม่อย่างไร และสถานภาพในสถาบันสงฆ์ เป็น เงื่อนไขที่ทำให้ความ เชื่อทางพุทธศาสนา และความ เชื่อทางการ เมืองมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่ผันแปรไปอย่างไร

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานสำหรับการพิสูจน์ว่า ประการแรก พระสงฆ์จะมีความ เชื่อทางการ เมืองโน้ม เียงไปทางใดระหว่างประชาธิปไตย กับอำนาจนิยมในด้านหลักการ วิธีการและวิธีชีวิตนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความ เชื่อในพุทธธรรมที่สำคัญ โดยเฉพาะ อริยสัจกับ เบญจขันธ์ ไตรลักษณ์กับกรรม หลักการปกครองโดยธรรม วิธีการปกครองโดยธรรมและวิธีชีวิตที่มีธรรม ประการที่สอง พระสงฆ์จะมีความ เชื่อทางการ เมืองโน้ม เียงไปทางใดระหว่างประชาธิปไตยกับอำนาจนิยม ในด้านหลักการ วิธีการและวิธีชีวิตนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยในสถาบันสงฆ์ โดยเฉพาะนิกาย สมณศักดิ์ พระสังฆาธิการ ปริยัติศึกษาและพรรษา และประการที่สาม ความ เชื่อทางการ เมืองของพระสงฆ์จะมีความสัมพันธ์กับความ เชื่อทางพุทธศาสนา โดยความสัมพันธ์นี้จะผันแปรไปตามนิกาย สมณศักดิ์ พระสังฆาธิการ ปริยัติศึกษาและพรรษา ในสมมติฐานทั้งสามข้อนี้มีตัวแปรสำคัญที่จะคงไว้ค่าอยู่ ๒ ประเภทคือ ตัวแปรอิสระ ได้แก่ นิกาย · สมณศักดิ์ พระสังฆาธิการ ปริยัติศึกษา พรรษา และความ เชื่อทางพุทธศาสนา และตัวแปรตาม ได้แก่ ความ เชื่อทางการ เมือง

นิยามปฏิบัติการตัวแปร

ตัวแปรในการวิจัยนี้มีทั้งตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ซึ่งจะได้นิยามปฏิบัติการตัวแปรดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรอิสระ เป็นตัวแปร เหตุที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดความโน้มเอียงของ ความเชื่อทางการ เมืองของพระสงฆ์ทั้งทางประชาธิปไตยหรือทางอำนาจนิยม ในงาน วิจัยนี้มีตัวแปรอิสระ ๑ ตัวแปร และมีลักษณะปฏิบัติการสำหรับการวัดค่าตัวแปร เหล่านี้ดังนี้¹

1.1 นิกาย หมายถึงคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนาของไทยที่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ มหานิกาย ซึ่งเป็นพระสงฆ์ส่วนใหญ่ในสังฆมณฑล และธรรมยุติกนิกาย ซึ่งเป็นพระสงฆ์ส่วนน้อย พระมหานิกายมีลักษณะที่แตกต่างจากพระธรรมยุตที่สำคัญคือ ไม่มี ลักษณะจารีตนิยมอย่างกับพระธรรมยุต กล่าวคือ พระธรรมยุตจะถือเคร่งครัดในวัตรปฏิบัติ บางอย่าง คือ เวลาสวดมนต์จะสวดแบบมคธ (ภาษาบาลี) ไม่จำเป็นต้องเงินทอง หรือไม่สวม รองเท้าออกนอกวัด ส่วนพระมหานิกายไม่มีความเคร่งครัดในสิ่งเหล่านี้ เวลาสวดมนต์ จะสวดทำนองดั่งโยคแบบไทย ใส่รองเท้าและจำเป็นต้องเงินทอง ซึ่งความไม่เคร่งครัดนี้ สังเกตเห็นได้ชัดเจนมาก

1.2 สมณศักดิ์ หมายถึงยศศักดิ์ของพระสงฆ์ที่ได้รับการแต่งตั้งสำหรับพระสงฆ์ ที่มีความสามารถในการปกครองคณะสงฆ์ มีการศึกษาปริยัติธรรมในระดับสูง มีความกระ- หือหรือร้นในการทำคุณงามความดีในด้านการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสร้าง ธรรมงานด้านสาธารณูปการ สมณศักดิ์ของพระสงฆ์แบ่งได้ ๘ ชั้นใหญ่ๆ คือ ชั้นสมเด็จ ชั้น พระราชาคณะ ชั้นพระครูสัญญาบัตร ชั้นพระครูและชั้นพระ ตั้งแต่ชั้นพระครูสัญญาบัตรขึ้นไปแต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์ ตั้งแต่ชั้นพระครูลงมาแต่งตั้งโดยพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์สูง

1.3 พระสังฆาธิการ หมายถึงตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งตามกฎหมาย หมายถึง เณรสมาคมฉบับที่ ๕ มี ๘ ชั้น คือ เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด

¹ เหตุผลและวิธีแบ่งยึดตามกรอบของแนวความคิด เกี่ยวกับพุทธธรรมและสถาบัน สงฆ์ ซึ่งเสนอไว้ในบทที่ 1.

เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลและเจ้าอาวาส พระสงฆ์ฆราวาสทั้ง ๘ ชั้นนี้สามารถยุบรวม เป็น 2 ชั้นคือ ชั้นเจ้าคณะและชั้นเจ้าอาวาส เพราะกฎหมายพระสงฆ์กำหนดกัณฑ์ว่าได้ระบุ อำนาจและหน้าที่ของพระสงฆ์ชั้นเจ้าคณะไว้ในลักษณะอย่างเดียวกัน แต่ขยายพื้นที่ในการ ควบคุมดูแลให้กว้างขวางออกไปเท่านั้น และกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสเป็นต่างหาก

1.4 ปรีชาติศึกษา หมายถึงการเล่าเรียนพระไตรปิฎก จำแนกออกเป็น 2 หลักสูตรคือ หลักสูตรธรรมศึกษามี 3 ชั้นได้แก่ นักธรรมตรี นักธรรมโทและนักธรรมเอก และหลักสูตรบาลีศึกษามี ๑ ประโยค ประโยค 1-5 ศึกษาพระสูตร ประโยค ๖-7 ศึกษา พระวินัย และประโยค ๘-๑ ศึกษาพระอภิธรรม

1.5 พรรษา หมายถึง ระยะเวลาที่อุปสมบทในพระพุทธศาสนา โดยนับ หนึ่งฤดูฝนเป็นหนึ่งพรรษา จำแนกออกเป็น 3 ช่วงคือ พระภิกษุจะมีระยะเวลาแห่งการอุปสมบท 1-5 พรรษา พระภิกษุณีจะมีระยะเวลาแห่งการอุปสมบท ๖-10 พรรษาและพระเถระจะมีระยะเวลา แห่งการอุปสมบทตั้งแต่พรรษาที่ 11 เป็นต้นไป

1.6 ความเชื่อทางพุทธศาสนา หมายถึง กลุ่มทัศนคติที่มีต่อหลักพุทธธรรม ที่ว่าด้วยอริยสัจ เบญจขันธ์ ไตรลักษณ์ กรรม หลักการปกครองโดยธรรม วิธีการปกครอง โดยธรรมและวิธีชีวิตที่มีธรรม ซึ่งหลักพุทธธรรมเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ที่อธิบายเกี่ยวกับปัจเจกบุคคลและสังคมโดยส่วนรวมกล่าวคือ พระสงฆ์ที่มีความเชื่อทางพุทธ- ศาสนาจะต้องมีกลุ่มทัศนคติที่มีต่อหลักพุทธธรรมดังนี้

- 1) อริยสัจและเบญจขันธ์ พระสงฆ์จะต้องเชื่อเรื่องมีขันธ์มาปฏิบัติเพื่อบรรลุ สุขเกิดจากจิตใจ ความไม่ยึดมั่นถือมั่นและความไม่เที่ยงแท้แห่งเบญจขันธ์
- 2) ไตรลักษณ์และกรรม พระสงฆ์จะต้องเชื่ออนิจจังหรือความไม่ เที่ยงแท้ หลักปรัชญาสมุปบาทที่ว่าด้วยกรรม กิเลสและวิบาก และการมีความหวังในชีวิต
- 3) หลักการปกครองโดยธรรม พระสงฆ์จะต้องเชื่อการให้ความเป็น ธรรมแก่ผู้ได้ปกครอง การยึดธรรมะเป็นใหญ่ในการปกครอง ผู้ปกครองต้องยึดหลักกัลยาณวัตร ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุและพรหมวิหาร
- 4) วิธีการปกครองโดยธรรม พระสงฆ์จะต้องเชื่อวิธีการสามัคคีธรรม การใช้เสียงข้างมาก การประชุมปรึกษาหารือ ทางสายกลาง การประนีประนอม ความ อารุโสภาแห่งพรรษา ความเท่าเทียมกันโดยกำเนิด โดยคุณธรรม โดยมีความรู้กับความ

ประพุกิตติและโดยวิญญา

5) วิถีชีวิตที่มีธรรม พระสงฆ์จะต้อง เชื้อการสังคมสงเคราะห์ การ
 กำชายัน เป็นประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ การมีจิตใจกว้างขวาง การมีความรับผิดชอบ การ
 มีธรรมะ ความไม่หลงในโลกธรรม ความเป็นพลเมืองดี ความขยันหมั่นเพียร และความ
 ละอายกับ เกรงกลัวค่อมาย

ถ้าพระสงฆ์มีกลุ่มทัศนคติต่อหลักพุทธธรรมทั้ง 5 กลุ่มใหญ่ ๆ ในทางที่เชื่อบั่น ก็
 แสดงว่าพระสงฆ์มีความ เชื่อทางพุทธศาสนา ถ้าพระสงฆ์ไม่มีความ เชื่อในหลักพุทธธรรม เหล่านี้
 ก็ไม่อาจจะถือได้ว่าเป็นความ เชื่อทางพุทธศาสนา

2. ตัวแปรตาม เป็นตัวแปรผล ในการวิจัยนี้คือความเชื่อทางการเมือง ซึ่งถือว่า
 เป็นตัวแปรที่ได้รับอิทธิพลจากความ เชื่อทางศาสนาและปัจจัยภายในสถาบันสงฆ์ ความ เชื่อทาง
 การเมืองมีนิยามปฏิบัติการว่าหมายถึง กลุ่มทัศนคติที่มีต่อหลักการ วิธีการและวิถีชีวิตทางการเมืองแบบ
 เมืองแบบใดแบบหนึ่ง เฉพาะงานวิจัยนี้จะศึกษาถึงความ เชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
 และแบบอำนาจนิยม ดังนิยามปฏิบัติการดังนี้

2.1 ความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หมายถึง กลุ่มทัศนคติที่มี
 ต่อหลักการ วิธีการและวิถีชีวิตประชาธิปไตย กล่าวคือพระสงฆ์ที่จะมีความ เชื่อทางการเมือง
 แบบประชาธิปไตย จะต้องมียุทธศาสตร์ต่อหลักการ วิธีการและวิถีชีวิตดังนี้

1) หลักการประชาธิปไตย พระสงฆ์จะต้อง เชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถ
 รู้จักการใช้เหตุผล มีสิทธิ มีอิสระ มีเสรีภาพ มีความ เท่าเทียมกันตามกฎหมายและมีสิทธิ
 ในการคัดค้านรัฐบาล อำนาจสูงสุดในการปกครองและตัดสินปัญหาสำคัญของสังคมมาจากปวงชน
 และอำนาจอันชอบธรรมในการปกครองของรัฐบาล เกิดจากความยินยอมของประชาชน

2) วิธีการประชาธิปไตย พระสงฆ์จะต้อง เชื่อวิธีการปกครองที่มีการ
 ประชุมปรึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันในรูปรัฐสภา มีการกำหนดขอบเขต
 ของอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลอย่างชัดเจน มีการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่บุคคลอย่าง
 เท่าเทียมกัน มีการให้สิทธิทั่วไปในการเลือกตั้งแก่ประชาชนทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ
 มีการแบ่งแยกอำนาจอติปไตย เพื่อถ่วงดุลย์อำนาจค่อมกันและประชาชนสามารถแสดงประชามติ
 ได้อย่างกว้างขวาง

3) วิธีชีวิตประชาธิปไตย พระสงฆ์จะต้องเชื่อมั่นในความสามารถ สติ ปัญญา ความมีเหตุผลของบุคคล ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของประชาชน การมีส่วนร่วมร่วมทางการเมือง การมองโลกในแง่ดีและไว้วางใจตนเองและผู้อื่น การยึดมั่นในความสำคัญ คุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล การมีจิตใจต้องการประชาธิปไตย การเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น การยึดถือในกติกาประชาธิปไตย การมีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง การวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ และการมีลักษณะ เป็น เสรีนิยม

ถ้าพระสงฆ์มีกลุ่มทัศนคติต่อหลักการ วิธีการและวิธีชีวิตประชาธิปไตยในทางที่เชื่อมั่น ก็แสดงว่าพระสงฆ์มีความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ถ้าพระสงฆ์ไม่มีความเชื่อในหลักการ วิธีการและวิธีชีวิตประชาธิปไตยเหล่านี้ ก็ไม่อาจจะถือได้ว่าเป็นความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

2.2 ความเชื่อทางการเมืองแบบอำนาจนิยม หมายถึง กลุ่มทัศนคติที่มีต่อหลักการ วิธีการและวิธีชีวิตอำนาจนิยม กล่าวคือ พระสงฆ์ที่จะมีความเชื่อทางการเมืองแบบอำนาจนิยม จะต้องมีกลุ่มทัศนคติต่อหลักการ วิธีการและวิธีชีวิตดังนี้

1) หลักการอำนาจนิยม พระสงฆ์จะไม่เชื่อมั่นศรัทธาในความสามารถ และสติปัญญาของมนุษย์ที่จะใช้เหตุผลในการตัดสินใจหาด้วยตนเอง ไม่เชื่อว่าการมีอิสระและเสรีภาพของปัจเจกชนจะเป็นสิ่งที่ดีต่อรัฐ ไม่เห็นความสำคัญของความเสมอภาคของบุคคลตามกฎหมาย เชื่อว่าอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศมาจากผู้มีอำนาจ ไม่ยอมรับการให้ความยินยอมของประชาชนต่อการมีอำนาจอันชอบธรรมในการปกครอง และประชาชนไม่มีสิทธิที่จะคัดค้านรัฐบาล

2) วิธีการอำนาจนิยม พระสงฆ์จะต้องเชื่อว่าการประชุมปรึกษาหารือในกลุ่มผู้มีอำนาจมีความสำคัญกว่าการประชุมปรึกษาหารือในรูปรัฐสภา ผู้มีอำนาจมีความชอบธรรมที่จะใช้กำลังเข้าปราบปรามผู้มีความคิดเห็นหรือมีพฤติกรรมที่ทำหายอำนาจของรัฐบาล มีการเลือกปฏิบัติทางกฎหมายต่อบุคคลบางกลุ่มได้ การแต่งตั้งทางการเมืองเพื่อสรรหาข้าราชการการเมืองมีความสำคัญกว่าการเลือกตั้งทั่วไป จึงไม่ต้องจัดให้มีการเลือกตั้ง มีการรวมอำนาจอธิปไตยไว้ที่ศูนย์กลางแห่งอำนาจ และประชาชนต้องตั้งอยู่ในความสงบและไม่มีปากเสียง

3) วิถีชีวิตอำนาจนิยม พระจะต้องไม่เชื่อมั่นในหลักการและเหตุผล แต่เชื่อมั่นตัวบุคคล ไม่เชื่อความเท่าเทียมกันของบุคคล ไม่สนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง มองโลกในแง่ร้ายและไม่ไว้วางใจตนเองและผู้อื่น ไม่เชื่อในความสำคัญ คุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล มีจิตใจอำนาจนิยม ไม่ยอมรับความแตกต่างในการใช้สิทธิและเสรีภาพ ไม่ยึดถือกติกาประชาธิปไตยไม่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาการเมืองอย่างขาดเหตุผล และมีลักษณะเป็นอนุรักษนิยม

ถ้าพระสงฆ์มีกลุ่มทัศนคติที่เชื่อต่อหลักการ วิธีการและวิถีชีวิตอำนาจนิยม ก็แสดงว่าพระสงฆ์มีความ เชื่อทางการเมืองแบบอำนาจนิยม ถ้าพระสงฆ์ไม่มีความ เชื่อในหลักการ วิธีการและวิถีชีวิตอำนาจนิยม เหล่านี้ ก็ไม่อาจจะถือได้ว่าเป็นความ เชื่อทางการเมืองแบบอำนาจนิยม

การนิยามตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในทางปฏิบัติ การ จะเป็นเครื่องกำหนดอันสำคัญในการ เก็บข้อมูล เอกสารและข้อมูลสนาม ที่เกี่ยวกับสถานภาพในสถาบันสงฆ์ ความ เชื่อทางพุทธศาสนาและความ เชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร รวมทั้ง เป็น เครื่องกำหนดวิธีการสุ่มตัวอย่างและการสร้างแบบสอบถาม

การรวบรวมข้อมูล

การนิยามตัวแปรปฏิบัติที่ผ่านมา ทำให้เราเห็นได้อย่างชัดเจนว่าตัวแปรที่จะต้องวัดค่าสำหรับการวิจัยนี้แบ่งได้ 2 ประเภทคือ ตัวแปรอิสระได้แก่ ความเชื่อในพุทธธรรม ซึ่งแยกออกเป็นความเชื่อในอริยสัจและเบญจขันธ์ ความเชื่อในไตรลักษณ์และกรรม ความเชื่อในหลักการปกครองโดยธรรม ความเชื่อในวิธีการปกครองโดยธรรมและความเชื่อในวิถีชีวิตที่มีธรรม กับสถานภาพในสถาบันสงฆ์ซึ่งประกอบด้วยนิกาย พระสังฆาธิการ สมณศักดิ์ ปริยัติศึกษาและพรรษา และตัวแปรตามได้แก่ ความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและอำนาจนิยม การรวบรวมข้อมูล เพื่ออธิบายและวัดค่าตัวแปร เหล่านี้จะรวบรวมทั้งจากเอกสารและแบบสอบถามดังมีสาระสังเขปดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลจาก เอกสาร เป็นการรวบรวมข้อมูล เฉพาะที่จะนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยสามารถจำแนกเอกสาร เป็น 3 ประเภท เพื่อจุดประสงค์หลายประการ ดังนี้

1.1 พระไตรปิฎก เป็นเอกสารหลักที่ใช้ในการศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ โดยศึกษาจากพระสูตรและพระวินัยของพระไตรปิฎก การรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก ใช้หลักในการรวบรวม 2 ประการ คือ หลักคำสอนอันเกี่ยวกับหัวใจของพระพุทธศาสนาซึ่งมีลักษณะเป็นปัจเจกภาพ ได้แก่คำสอนที่ว่าด้วยอริยสัจ เบญจขันธ์ ไตรลักษณ์และกรรม และหลักคำสอนอันเกี่ยวกับการเมืองซึ่งมีลักษณะเป็นสังคมหรือพหุภาพ ได้แก่คำสอนที่ว่าด้วยหลักการปกครองโดยธรรม วิธีการปกครองโดยธรรมและวิธีชีวิตที่มีธรรม การรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกได้ข้อมูลมาใช้ศึกษาใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก เป็นข้อมูลที่น่าไปใช้สร้างแบบสอบถาม เพื่อทดสอบความเชื่อทางพุทธศาสนาของพระสงฆ์ตามการนิยามในทางปฏิบัติที่ผ่านมา และลักษณะที่สอง เป็นข้อมูลที่น่าไปตีความว่าพุทธธรรมที่นำมาศึกษานั้น มีธรรมสารอะไรบ้างที่พอจะนำไปใช้เกิดกุลหลักการ วิธีการ และวิธีชีวิตประชาธิปไตยซึ่งจะใช้ข้อมูลในลักษณะนี้ในบทที่ว่าด้วยการวินิจฉัยด้วยพุทธธรรมสารของพระสงฆ์ไทย

1.2 รายงานการวิจัย เป็นเอกสารที่ใช้ในการศึกษาสภาพภายในสถาบันสงฆ์ว่า ตัวแปรอิสระหรือสภาพด้านนิกาย สมณศักดิ์ พระสังฆาธิการ ปริยัติศึกษา พรรษาและความเชื่อทางพุทธศาสนา มีอิทธิพลต่อการกำหนดความเชื่อทางการเมืองอย่างไร เอกสารการวิจัยเหล่านี้คัดเลือกเฉพาะผู้ที่มีความชำนาญทางพุทธศาสนา ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับประวัติของพระพุทธศาสนา หลักพุทธธรรมและวิธีชีวิตของพระภิกษุ ข้อมูลในเอกสารการวิจัยทางพุทธศาสนาเหล่านี้ จะได้รับการสอบเทียบกับการสังเกตการณ์ภายในวัดกรุงเทพมหานคร ถ้าพบว่ามีลักษณะสอดคล้องกันก็จะนำมาใช้อ้างอิง ถ้าขัดแย้งกันจะตั้งเป็นข้อสังเกต ข้อมูลในลักษณะนี้จะนำไปใช้ในบทที่ว่าด้วยพุทธธรรมสารกับสภาพภายในสถาบันสงฆ์ นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังได้นำข้อมูลจากเอกสารการวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและอำนาจนิยม มาใช้สร้างแบบสอบถาม เพื่อทดสอบความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ตามการนิยามในทางปฏิบัติที่ผ่านมา

1.3 เอกสารทางวิชาการอื่นๆ เป็นเอกสารเกี่ยวกับการศึกษาสถาบันสงฆ์พุทธธรรม ความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและอำนาจนิยม ข้อมูลในเอกสารเหล่านี้จะใช้เพื่อการอ้างอิงในเชิงสนับสนุนเชิงหักล้าง เชิงขยายความ

และ เชิงดีความใฝ่หาที่ว่าด้วยความ เชื่อในพุทธธรรมกับความ เชื่อทางการ เมืองสถานภาพใน สถาบันสงฆ์กับความ เชื่อทางการเมือง ซึ่งทั้งสองมทนี้จะเป็นบทที่นำข้อมูลจาก เอกสารและ แบบสอบถามมาจัด เสนอ เป็นบทวิ เคารวะและ เป็นตาราง เพื่ออธิบายความ โนม้ เบียงของความ เชื่อทางการ เมืองของพระสงฆ์ไทย

2. การรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม เป็นข้อมูลที่ได้จากการแสดงทัศนะโดยตรงของพระสงฆ์ คอแบบสอบถามที่จัดสร้างขึ้นตามการนิยามตัวแปรในทางปฏิบัติการที่ผ่านมา การรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามมีจุดประสงค์ต้องการรู้เรื่องดังต่อไปนี้

2.1 ภูมิหลังของพระสงฆ์ ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะทำให้รู้ว่าพระสงฆ์จำพรรษาอยู่ที่วัดอะไรในกรุงเทพมหานคร เป็นวัดประเภทใด ท่านสังกัดอยู่ในภิกขาไสมีสมณศักดิ์และพระสังฆาธิการเป็นอะไร มีปริยัติศึกษาระดับใดและอุปสมบทมาแล้วกี่พรรษา

2.2 ความเชื่อทางพุทธศาสนา ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะทำให้รู้ว่าพระสงฆ์มีความ เชื่อเกี่ยวกับอริยสัง เบญจขันธ์ ไตรลักษณ์ กรรม หลักการปกครองโดยธรรม วิธีการปกครองโดยธรรมและวิธีชีวิตที่มีธรรมเป็นอย่างไร

2.3 ความเชื่อทางการเมือง ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะทำให้รู้ว่าพระสงฆ์มีความ เชื่อเกี่ยวกับหลักการ วิธีการและวิธีชีวิตแบบประชาธิปไตยกับแบบอำนาจนิยมอย่างไร

การรวบรวมข้อมูลเพื่ออธิบายผ่านมา มีทั้งการรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารและจากแบบสอบถาม การรวบรวมข้อมูลทั้งสองแหล่งได้ดำเนินการไปบนวิธีการวัดค่าตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ในเชิงปฏิบัติการ เมื่อวิธีการรวบรวมข้อมูลมีความสัมพันธ์กับนิยามตัวแปรปฏิบัติ การ เป้าหมายของการรวบรวมข้อมูลก็เพื่อการวัดค่าของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ซึ่งจะนำไปสู่การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความ เชื่อทางพุทธศาสนาและความ เชื่อทางการ เมืองของพระสงฆ์ และอธิบายสถานภาพในสถาบันสงฆ์ที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์นี้

การบริหารแบบสอบถาม

การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิธีวิธีการสำคัญ 2 ประการคือ เป็นเอกสารเกี่ยวกับสถานการณ์ในสถาบันสงฆ์ พุทธธรรมสาระ ความเชื่อทางพุทธศาสนาและความเชื่อทางการเมืองและ เป็น เอกสารที่เขียนโดยผู้มีความชำนาญเฉพาะด้านพุทธศาสนาและการเมือง ส่วนการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามชนิดแบบสอบถามเป็นหลัก ดังนั้นการบริหารแบบสอบถามจึง เป็น เรื่องสำคัญที่จะต้องอธิบาย เป็นการ เฉพาะต่างหากจากวิธีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

การบริหารแบบสอบถาม เป็นกระบวนการที่รวมขั้นตอนย่อยๆ 4 ขั้นตอน คือการสร้างแบบสอบถาม การทดสอบแบบสอบถาม การสุ่มตัวอย่างและการรวบรวมแบบสอบถาม ดังมีสาระสังเขปดังนี้

1. การสร้างแบบสอบถาม แบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้จะตอบคำถามที่เรากำลังวิจัยได้ 3 คำถามใหญ่คือ พระสงฆ์มีภูมิหลังอย่างไร มีความเชื่อทางการเมืองอย่างไรและมีความเชื่อทางพุทธศาสนาอย่างไร โดยมีวิธีการสร้างคำถาม คือแบ่งคำถามออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ แต่ละส่วนจะตอบคำถามที่เรากำลังวิจัยได้ กล่าวคือคำถามในส่วนที่ 1 คือคำถามโดยยึดการนิยามตัวแปรอิสระเป็นหลัก จึงเป็นคำถามที่เกี่ยวกับนิกาย สมณศักดิ์ พระสังฆาธิการ ปริยัติศึกษาและพรรษาของพระสงฆ์ผู้กรอกแบบสอบถาม ส่วนคำถามที่เกี่ยวกับชื่อวัดและประเภทของวัดที่ผู้กรอกแบบสอบถามประจำอยู่ ใช้ถามเพื่อควบคุมประเภทของวัดสำหรับการสุ่มตัวอย่าง คำถามในส่วนที่ 1 นี้มีเพื่อทราบว่าพระสงฆ์มีสภาพหรืออยู่ในฐานะใดตามสถานการณ์ในสถาบันสงฆ์ เมื่อทราบแล้วจะได้นำไปคำนวณอิทธิพลที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนาและความเชื่อทางการเมือง

คำถามส่วนที่ 1 : ภูมิหลังของพระสงฆ์

1. วัดที่ท่านจำพรรษาอยู่ในขณะนี้ชื่อว่า _____
2. เป็นวัดที่อยู่ใน พระอารามหลวงชั้น _____
 วัดราษฎร์
 สำนักสงฆ์
3. ท่านสังกัด มหานิกาย
 ธรรมยุติกนิกาย
4. ท่านมีสมณศักดิ์ เป็น _____
5. ท่านดำรงพระสังฆาธิการเป็น _____
6. ท่านมีวุฒิสงฆ์ระดับ _____ วุฒิสามัญระดับ _____
7. ท่านมีอายุ _____ ปี
8. ท่านอุปสมบทมาแล้ว _____ พรรษา

คำถามในส่วนที่ 2 ดังคำถามโดยยึดการนิยามความ เชื่อทางการเมืองไปทางปฏิบัติ การ เป็นหลัก จึงเป็นคำถามที่เกี่ยวกับหลักการ วิธีการและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยและ แบบอำนาจนิยม ² คำถามในส่วนนี้มี เพื่อทราบว่าพระสงฆ์มีความ เชื่อทางการเมืองอย่างไร

² คำถามบางข้อปรับปรุงมาจาก James W. Prothro and Charles M. Grigg, "Fundamental Principles of Democracy : Bases of Agreement and Dis-agreement," Journal of Politics, 22(May 1960), pp. 276-294; Herbert McClosky, "Consensus and Ideology in American Politics," American Political Science Review, 63(June 1964), pp. 361-482; Gabriel A. Almond and Sidney Verba, The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations (Princeton : Princeton University Press, 1963), p. 533; T.W. Adorno, et al., The Authoritarian Personality (New York : Harper and Brothers, 1950), pp. 222-79; Morris Rosenberg, "Misanthropy and Political Ideology," American Sociological Review, 21(December, 1956), pp. 690-695; and Alex Inkeles, "Participant Citizenship in Six Developing Countries," American Political Science Review, 63(December, 1969), pp. 120-1141.

เมืองทราบดีแล้วจะได้นำไปคำนวณหาความสัมพันธ์กับความ เชื่อทางพุทธศาสนาต่อไป

คำถามส่วนที่ 2 : ความเชื่อทางการเมือง

หลักการประชาธิปไตยโดยและอำนาจนิยม
<p>ก. <u>มนุษย์มีความสามารถ สติปัญญาและรู้จักการใช้เหตุผล</u></p> <p>1. ประชาชนทั่วไป เป็นผู้ที่ไม่ก่อมีสติปัญญา ไม่รู้จักใช้เหตุผล และเป็นผู้ด้อยความสามารถ</p> <p>2. ประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้ขาดประสบการณ์จึงไม่สามารถใช้เหตุผล ในการตัดสินใจหาของบ้าน เมืองได้</p>
<p>ข. <u>มนุษย์มีสิทธิ อธิปไตยและ เสรีภาพ</u></p> <p>3. การให้ความคุ้มครองสิทธิในชีวิตและทรัพย์สินของราษฎร ถือเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐ</p> <p>4. มนุษย์ไม่สามารถที่จะ เลือกวิถีชีวิตของตนเองได้ถูกต้อง ถ้าขาดการชี้นำ</p>
<p>ค. <u>มนุษย์มีความ เท่าเทียมกัน</u></p> <p>5. สังคมมนุษย์ เป็นสังคมที่ไม่มี ความ เท่าเทียมกันโดยธรรมชาติ</p> <p>6. ชนชั้นผู้มีอำนาจควรมีสิทธิพิเศษ เหนือกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป</p>
<p>ง. <u>อำนาจสูงสุดในการปกครองมาจากประชาชน</u></p> <p>7. ผู้ใดมีอำนาจ ผู้มีน้อยมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ</p>
<p>จ. <u>อำนาจอันชอบธรรมในการปกครองมาจากความยินยอมของประชาชน</u></p> <p>8. อำนาจหน้าที่ของรัฐบาลจะขาดความชอบธรรมถ้าไม่ได้เกิดจากความยินยอมของประชาชน</p> <p>9. ประชาชนไม่มีสิทธิที่จะให้ความยินยอมต่อการมีอำนาจอันชอบธรรม</p>
<p>ฉ. <u>ประชาชนมีสิทธิคัดค้านรัฐบาล</u></p> <p>10. ประชาชนไม่มีสิทธิที่จะคัดค้านรัฐบาล</p> <p>11. ประชาชนควรมีความคิด เห็นที่คล้อยตามผู้นำประเทศ</p>

วิธีการประชาธิปไตยและอำนาจนิยม

- ก. การประชุมปรึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
1. การประชุมปรึกษาหารือในหมู่ผู้มีอำนาจสำคัญกว่าการประชุมหารือในรูปของรัฐบาล
 2. การใช้เสียงข้างมากถือ เป็นหลักการสำคัญของการตัดสินใจในบ้าน เมือง
- ข. การกำหนดขอบ เขตอำนาจและหน้าที่ของรัฐบาล
3. รัฐบาลควรมีอำนาจหน้าที่อย่างไม่มีขอบ เขตจำกัด
 4. การตัดสินใจปัญหาของบ้าน เมือง เป็น เรื่องของผู้มีอำนาจ ชาวบ้าน ไม่เกี่ยวข้องด้วย
- ค. การให้ความคุ้มครองทางกฎหมายและสิทธิทางการเมือง
5. การให้สิทธิทางการเมืองต้องมีการจำกัดฐานะ เพศและ เชื้อชาติ
 6. กลุ่มผู้นำควร เป็นกลุ่มอภิสิทธิ์ชนที่อยู่ เหนือกฎหมายบางฉบับ
- ง. การให้สิทธิในการ เลือกตั้งทั่วไป
7. การ เลือกตั้งผู้แทนราษฎร เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ไม่ค่อย สำคัญ จะจัดให้มีขึ้นหรือไม่จัดก็ได้
 8. การแต่งตั้งข้าราชการการเมือง เป็นวิธีที่ดีกว่าการ เลือกตั้งทั่วไป เพราะจะได้ข้าราชการการเมืองที่มีความรู้ความสามารถ
- จ. การแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย
9. อำนาจอธิปไตยควรรวมกระจุกอยู่ที่ผู้นำคนใดคนหนึ่ง
 10. อำนาจอธิปไตยไม่ควรแยกออกเป็นอำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ แต่ควรรวมไว้ที่กลุ่มผู้นำเพียงกลุ่มเดียว เพื่อบริหารบ้าน เมืองอย่างมีประสิทธิภาพ
- ฉ. การแสดงประชามติอย่างเสรี
11. การประท้วง เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ประชาชนอาจจะกระทำได้ ภายใต้ เงื่อนไขของกฎหมาย

12. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองควรจัดให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะ เป็นการก่อกวนความสงบของบ้านเมือง
13. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมทางการเมืองถือเป็นสิ่งที่เกินความจำเป็น
14. ผู้ที่มีความคิดคัดค้านหรือต่อต้านรัฐบาลควรถูกปราบปรามให้หมดไปโดยการใส่ตัวจับหรือทหาร
15. ความสงบของบ้านเมือง เป็น เรื่องสำคัญ ฉะนั้นใครก่อการประท้วงต้องถูกปราบปรามอย่าง เกิดขาด

วิธีชีวิตประชาธิปไตยและอำนาจนิยม

ก. เชื่อมั่นในความสามารถ สติปัญญาและความมีเหตุผล

1. เราควร เชื่อในความสามารถและสติปัญญาของคนธรรมดาว่า จะสามารถใช้เหตุผลตัดสินใจ เลือกผู้นำทางการเมืองได้ถูกต้อง
2. เราจำเป็นต้องมีผู้นำที่ เข้มแข็งอย่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพื่อให้การพัฒนาประเทศ เป็นไปอย่างรวดเร็ว
3. ประเทศไทยต้องการผู้นำที่ เข้มแข็ง มีความสามารถและมี ความเสียสละสูง มากกว่ากฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาล
4. ถ้าเรามีผู้นำที่ เข้าใจในวิธีชีวิตของประชาชน เพียงอย่างเดียว เราก็จะสามารถแก้ปัญหาของสังคมได้ทั้งหมด

ข. เชื่อมั่นในความเท่าเทียมกัน

5. เป็นการยากที่จะให้โอกาสทางสังคมแก่ประชาชนโดยเท่าเทียมกัน
6. ความเสมอภาคในทางกฎหมายไม่อาจเกิดขึ้นได้ในสังคมของเรา เนื่องจากมีการฝ่าฝืนและหลีกเลี่ยงกฎหมายกันมาก
7. บุคคลใดได้รับเลือกตั้งให้เป็น ส.ส. บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิพิเศษเหนือบุคคลทั่วไป
8. คนไทย เป็นคนที่รักความเป็นไทยมากกว่าคนเชื้อชาติอื่นๆ

9. ศ.ศ. ชายมักมีความสามารถเหนือกว่า ศ.ศ. หญิง
 10. ระบบอาวุโสเป็นระบบที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยปัจจุบัน

ค. สนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

11. กิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง เป็น เรื่องนอกเหนือ
 หน้าที่สำหรับประชาชนทั่วไป
 12. ประชาชนไม่มีหน้าที่ในการติดตามข่าวสารของบ้าน เมือง
 13. การสนทนาถึงปัญหาของบ้าน เมืองกับผู้อื่น เป็น เรื่องสำคัญ
 ที่สมควรกระทำ เป็นประจำ

ง. มองโลกในแง่ดี ใจกว้างใจตนเองและผู้อื่น

14. การ เมือง เป็น เรื่องสกปรกและมีแต่การคอร์รัปชัน
 15. รัฐสภา เป็น เวทีการ เมืองที่รักษาผลประโยชน์ของประชาชน
 และประเทศชาติ
 16. ในปัจจุบัน ข้าราชการ เป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่น่าเชื่อถือ เพราะ
 มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงกันมาก
 17. เราไม่อาจวางใจได้ว่า รัฐบาลกระทำอะไรก็กระทำด้วย
 เจตนารมณ์ที่ดีต่อประชาชน เสมอ
 18. โดยธรรมชาติคนมนุษย์มีนิสัยชอบระแวงผู้อื่นและไม่มั่นใจในตนเอง
 19. นักการเมืองน่าจะเป็นบุคคลที่ไม่ซื่อสัตย์และใจกว้างใจให้กระทำ
 อะไรเพื่อราษฎรไม่ได้

จ. ยึดมั่นในความสำคัญ คุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล

20. คุณค่าของมนุษย์มักแตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา ฐานะและ
 ศักดิ์ศรีตระกูล
 21. ความสำคัญของบุคคลขึ้นอยู่กับฐานะทาง เศรษฐกิจ สังคมและ
 การ เมืองของเขา มากกว่าขึ้นอยู่กับการศึกษาที่เขาเกิดมา เป็นคน
 22. บุคคลควรได้รับการยอมรับจากสังคมจึงจะเป็นบุคคลที่มีค่า

ด. มีจิตใจต้องการประชาธิปไตย

23. เป็นการยากที่จะสร้างประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทย เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่พร้อมที่จะปกครองตนเอง
24. การชุมนุมประท้วงของกลุ่มหลังต่างๆ ต้องใช้ตำรวจเข้า ทำการปราบปรามโดยไม่มีการใช้วิธีการประนีประนอมใดๆ
25. ถ้าท่านมีอำนาจท่านจะห้ามผู้ชายไว้ผมยาวและแต่งตัวชิบปี โดยไม่มีการยกเว้น
26. ปัจจุบันนี้ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ยังมีอยู่จำนวนหนึ่ง จึงสมควรใช้ทหารเข้าปราบปรามอย่างเด็ดขาด เพื่อให้หมดสิ้นไปจากแผ่นดินไทย
27. พวกลัทธิโมยสิ่งของ สมควรนำมาเขียนตีประจานให้คนอื่นๆ รู้ด้วย

ซ. เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น

28. บุคคลทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นในเรื่องนโยบายของ ชาติ ไม่ว่าความคิดเห็นนั้นจะสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับ ความคิดเห็นของเรา
29. ถ้ามีคนหลายคนต้องการใช้บริการในสิ่งเดียวกัน คนที่มา ก่อนไม่จำเป็นต้องได้สิทธิก่อน
30. การชุมนุมประท้วงรัฐบาลคือกฎหมายและก่อให้เกิดความวุ่นวาย ปรักปรำภายในประเทศ จึงสมควรปราบปรามผู้ชุมนุมประท้วง อย่างเด็ดขาด
31. คนที่มีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกับเรา น่าจะเป็นคนดีอื่นและไม่ น่าคบหาสมาคมด้วย
32. คนที่ใช้เสื้อยิบ สหಾಯยามและไว้ผมยาว ไม่ได้แสดงถึง วัฒนธรรมที่ดีเลย
33. สิทธิของชายและหญิงควรแตกต่างกัน เพราะชายและหญิง มีความแตกต่างทางธรรมชาติอยู่แล้ว

34. การตรวจข่าว น.ศ.พ.มิได้หมายความว่าจะทำให้
น.ศ.พ.ขาดเสรีภาพแต่อย่างใด

ข. ยึดถือในกติกาประชาธิปไตย

35. วิธีการที่ดีที่สุด เพื่อให้ได้มาซึ่งจุดหมายปลายทาง
ของการปกครองคือการปรึกษาหารือและการตกลง
กัน

36. มุคคดที่เห็นด้วยกับ เสียงข้างมากในสังคมจะถูกถือว่าเป็น
ฝ่ายตรงข้าม สมควรที่จะถูกขจัดออกไปจากสังคม

37. ผู้นำที่มีบุญญาบารมีไม่จำเป็นต้องมาจากการ เลือกตั้ง
ทั่วไป

38. ทหาร เป็นอาชีพที่ เน้นความ เข้มแข็งและความ เสียสละ
จึงควรให้ทหาร เข้ามาปกครองบ้าน เมือง

ค. สำนักในหน้าที่พล เมืองของตน

39. การไปลงคะแนน เสียง เลือกตั้งมักจะไม่ส่งผลกลับ
มาสู่ผู้ลงคะแนน เสียง เพราะมีเพียงเสียงเดียว

40. หน้าที่ของพล เมืองที่ดีไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับการ
ปฏิบัติตามกฎหมาย

41. ในสังคมประชาธิปไตย การฆ่าเพื่อประโยชน์คือสังคม
ควร เป็นหน้าที่ของคนยังมี เพราะคนจนต้องหาเข้า
กินค่า ไม่มีเวลาที่จะกระทำการดังกล่าวได้

ง. พิจารณาวิจารณ์อย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์

42. เป็นการยากที่จะสร้างนิสัยให้คนไทยรู้จักการวิพากษ์
วิจารณ์ เพราะประเพณีและวัฒนธรรมไม่เคยอบรม
กล่อม กล่าให้มีความคิด เห็น เช่นนั้น

43. การวิพากษ์วิจารณ์คนอื่นค่อนหน้าเขานั้น เป็นการไม่
เหมาะสมอย่างยิ่งและ เป็นการสร้างศัตรู

ฎ. มีลักษณะ เป็น เสรีนิยม

44. เราควร เชื่อฟังหรือมีความคิด เห็นที่สอดคล้องกับค่านิยมดั้งเดิมของสังคม
45. สังคมใดอยู่ในสภาพแบบใด สมควรรักษาให้อยู่ในสภาพนั้นต่อไป
46. คอมมิวนิสต์เป็นลัทธิการเมืองที่โหดร้ายทารุณกรรมต่อประชาชนมากที่สุด

หมายเหตุ หัวข้อ ก,ข,ค.....เป็นหัวข้อที่แสดงถึงลักษณะประชาธิปไตยเท่านั้น เพราะในการวิจัยนี้กำหนดให้อ่านาจนิยมมีลักษณะตรงกันข้ามกับประชาธิปไตย ส่วนคำถามที่ทั้งถามถึงความเชื่อเกี่ยวกับประชาธิปไตยและอ่านาจนิยม พิจารณาการตอบของแนวความคิดประกอบได้ในบทที่ 1

คำถามในส่วนที่ 3 ถึงคำถามโดยยึดการนิยามความเชื่อทางพุทธศาสนาในทางปฏิบัติการเป็นหลัก จึงเป็นคำถามที่เกี่ยวกับอริยสัจ เบญจขันธ์ ไตรลักษณ์ กรรม หลักการปกครองโดยธรรม วิธีการปกครองโดยธรรมและวิธีชีวิตที่มีธรรม คำถามในส่วนนี้มีเพื่อทราบว่าจะสงฆ์มีความเชื่อทางพุทธศาสนาอย่างไร เมื่อทราบแล้วจะได้นำไปคำนวณหาความสัมพันธ์กับความเชื่อทางการเมืองต่อไป

คำถามส่วนที่ 3 : ความเชื่อทางพุทธศาสนา

ก. อริยสัจและ เบญจขันธ์

1. นัชนิยมปฏิบัติทาง เป็นทางแห่งความหลุดพ้นทาง เดียวเท่านั้น
2. คนเราทุกข์สุข เกิดจากจิตใจ
3. การมีทิฐิหรือถือรั้นย่อมนำให้เกิดความ เชื่อมั่นในการทำงาน

4. เมตตยัตนัง เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงและ เป็นทุกข์จึงมีความแปรปรวน
ไปเป็นธรรมดา

ข. ไตรลักษณ์และกรรม

1. บุคคลควรมีสติปัญญา ไม่ยึดมั่นในกามมากนักเพราะกาม เป็น
ของไม่เที่ยง แต่เป็นธรรมชาติที่ทุกคนเลี่ยงไม่ได้
2. ปฏิจจะสมุปบาท เป็นหลักธรรมที่มี เหตุและผลที่ว่ากิเลส เป็นสิ่ง
ระงับไม่ได้ วิชาที่ย่อม เกิดขึ้นได้เสมอ
3. บุคคลต้อง เป็นผู้มีความหวังในชีวิตจึงจะ เป็นผู้ที่มีศีล

ค. หลักการปกครองโดยธรรม

1. วัตรอันประเสริฐของผู้ปกครองคือ เคารพธรรมที่จะให้ประโยชน์
ต่อผู้ปกครองเท่านั้น เช่น การเข้าหาสมณะพราหมณ์
2. ผู้ปกครองที่ยึดมั่นในกถยาวัตร แต่ไม่ยึดมั่นในทรัพย์สมบัติ
จะถึงซึ่งกาลวิบัติ
3. การปกครองที่ยึดถือธรรมะ เป็นใหญ่เป็นการปกครองที่ล้ำสมัย
4. ทศพิธราชธรรม เป็นธรรมของผู้ปกครองที่จะประพฤติกิได้
ไม่ประพฤติกิได้
5. จักรวรรดิวัตรที่สำคัญคือการอนุเคราะห์ประชาชนให้เลี้ยงชีพ
ได้ตามควรแก่อัตภาพ
6. ราชสังคริวัตรที่สำคัญคือการรู้จักแก้ปัญหาสังคม ให้เป็นไปตาม
เจตนารมณ์ของผู้นำ
7. บุคคลควรมี เมตตาและกรุณา แต่ไม่ต้องมีมูทิตาและอุเบกขา
ก็ได้

ง. วิธีการปกครองโดยธรรม

1. สามัคคีธรรมจะ เกิดขึ้นได้ก็ต่อ เมื่อแต่ละคนไม่ควรถก่าความ
จริงมากนัก

2. การระงับอธิภรณ์ด้วยการใช้เสียงข้างมาก เป็นประมาท เป็นวิธีการที่ไม่ค่อยดี
3. พระสงฆ์สามารถนำคำดำขำอายุโสแห่งพระยามาอ้าง เพื่อมีสิทธิเหนือพระสงฆ์อื่นใด
4. ชาตินิสกุลสำคัญกว่าการมีความรู้และความประพฤติดี
5. มุคคหิงมีจิต เป็นมิตรกับผู้ที่เป็นมิตรกับเรา
6. วัชชีอปริหานิยธรรม เป็นหลักธรรมที่สอนให้หมั่นประชุมกัน เพื่อให้ทุกคนได้หอบปะกัน เท่านั้น
7. ทุกคน เสนอกันหมดโดยกำเนิด ผู้มีหรือไม่มีวิชาและจรรยา เขาเท่านั้น เสนอกันหมด
8. มุคคหิงปฏิบัติต่อกันอย่างสันตอห็น คาดอตา
9. ชาตีกำเนิดสำคัญกว่าการมีปัญญา
10. มนุษย์มีความเท่าเทียมกันหมด เพราะเกิดจากกรรมมารดาเหมือนกัน ส่วนเมื่อเกิดมาเป็นอะไรนั้นย่อมขึ้นอยู่กับสกุลที่เขาเกิดว่าเป็นอะไร
11. การมีอายุโสทางอายุและชาตีกำเนิดย่อมเหนือกว่าการมีคุณธรรม

จ. วิถีชีวิตที่มีธรรม

1. การบูชาัญญที่ถูกต้อง คือการให้สังคัมชงเคราะห์
2. คุณสมบัติของพระพรหมคือการมีจิตใจกว้างขวางแบบแม่น้ำคือใช้เท่าไรไม่ว่า ขอให้พอใจ
3. ยศและสรรเสริญเป็นมูลฐานแห่งความดี
4. หน้าทีผล เมืองที่ตึนึนไม่เกี่ยวข้องกับกาให้และการนำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม
5. มุคคหิงที่ได้ทรัพย์มาโดยธรรมแล้ว ย่อมต้องมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว เท่านั้น

๘. การมีทรัพย์สิน มียศและมีอำนาจเป็นธรรมของคฤหัสถ์
๗. อุบาสกอาจค้าขายอาวุธได้ เพราะ เป็น เครื่องมือป้องกันประเทศ
๘. ผู้ใดมีลาภสักการะ ผู้นั้นย่อมเป็นที่รักของคนทั่วไป
๙. ผู้ใดใคร่อยากได้อาก ผู้นั้นย่อม เข้าถึงพระสัทธรรม
๑๐. บุคคลต้องทำตามสังคมา เพื่อ เป็นพลเมืองดี
๑๑. ความเจริญอันมีสมณศักดิ์สูง เป็นความ เจริญของอริยสาวก
๑๒. บุคคลควรมีจิตใจกว้างขวาง เมื่อได้ทรัพย์สินมาควรรู้ให้หมด
๑๓. ความละเอียดและความ เกรงกลัวต่อบาป เป็นธรรมะสำหรับพระสงฆ์ เท่านั้น
๑๔. บุคคลควรรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตนเอง รู้จักประมาณ แต่ไม่ต้องรู้จักกาล รู้จักประทุษุณนและรู้จักเลือกคน
๑๕. ความขยันหมั่นเพียร เป็นบ่อ เกิดแห่งทรัพย์สิน ทรัพย์สินเป็นบ่อ เกิดแห่งความโลภ

๒. การทดสอบแบบสอบถาม แบบสอบถามในส่วนที่ ๑ ไม่ต้องมีการทดสอบ เพราะ เป็นการถามถึงภูมิหลังของพระสงฆ์ซึ่งเป็นข้อเท็จจริง ส่วนแบบสอบถามในส่วนที่ ๒ และส่วนที่ ๓ ต้องมีการทดสอบ เพราะ เป็นการถามถึงความเชื่อทางการเมืองและความเชื่อทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกลุ่มทัศนคติ

เนื่องจากในขั้นของการสร้างแบบสอบถามได้มีการตั้งคำถามให้สามารถสะท้อนถ้อยถึงความหมายที่มีความสัมพันธ์กับการนิยามตัวแปรตาม ในเชิงปฏิบัติการ ทำให้คำถามทุกข้อของแบบสอบถามในส่วนที่ ๒ และที่ ๓ เป็นคำถามที่มีความมุ่งหมายเฉพาะและมีเนื้อหาตรงตามการนิยามตัวแปรตาม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการหาความเที่ยงตรงในเนื้อหาได้อย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การทดสอบแบบสอบถามได้ทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตร

การหาค่า Coefficient Alpha ของครอนแบช⁴ กับแบบสอบถามใน ส่วนที่ 2 และที่ 3 จากการหาค่า Alpha ของแบบสอบถามทั้งสองส่วนพบว่า ค่า Alpha ของแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เท่ากับ 0.53325 และส่วนที่ 3 เท่ากับ 0.91670 แสดงว่าแบบสอบถาม ส่วนที่ 3 มีค่าความเชื่อมั่นสูง ส่วนแบบสอบถามส่วนที่ 2 มีค่าความเชื่อมั่นต่ำ จึงได้นำ แบบสอบถามส่วนที่ 2 ไปหาค่าอำนาจจำแนก (Discriminative Power)⁵ เพื่อทดสอบ ว่า ในแบบสอบถามส่วนที่ 2 มีค่าตามข้อใดที่มีค่าความเชื่อมั่นต่ำ จะได้ตัดทิ้งไป กล่าว คือค่าตามข้อใดมีค่าอำนาจจำแนกต่ำ แสดงว่ามีค่าความเชื่อมั่นต่ำไปด้วย การหาค่าอำนาจ จำแนกของค่าตามในส่วนที่ 2 มีปรากฏในตารางที่ 3

การทดสอบแบบสอบถามด้วยการหาค่าความเชื่อมั่นนั้น ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นมาในตอนแรกไปให้พระสงฆ์จำนวน 150 รูปกรอก ในจำนวนนี้แยกเป็นพระสงฆ์ ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร 100 รูปและที่อยู่ในสกลนครอีก 50 รูป สาเหตุที่แยกการทดสอบ ออกเป็นพระสงฆ์ 2 กลุ่มก็เพราะกลุ่มพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานครเป็นกลุ่มพระสงฆ์ธรรมดาและ อยู่ในเมืองหลวง ส่วนกลุ่มพระสงฆ์ในสกลนครเป็นพระผู้นำท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งมีระดับพระสังฆาธิการตั้งแต่เจ้าคณะตำบลขึ้นไปและอยู่ในชนบท พระสงฆ์ 2 กลุ่มนี้ย่อมมีทัศนคติต่างกัน การให้มากรอกแบบสอบถามอย่างเดียวกัน ย่อมสามารถทำให้แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ ยิ่งขึ้น ถ้าการทดสอบความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์สูง ยิ่งกว่านั้น การแจกแบบสอบถามเพื่อทดสอบ ยังพยายามกระจายแบบสอบถามไปตามประเภทของ วัด นิกาย สมณศักดิ์ พระสังฆาธิการ ปรีชาศึกษาและพรหม เพื่อให้พระสงฆ์หลายๆ ทัศนคติมีโอกาสกรอกแบบสอบถาม จะได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามได้มากยิ่งขึ้น⁶

⁴ L.J. Cronbach, "Coefficient Alpha and the Internal Structure of Test, " Psychometrika 16 : 297-334. quoted in Edward G. Carmines and Richard A. Zeller, Reliability and Validity Assessment (London : Sage Publication, 1981), pf. 44-47.

⁵ วิธีหาค่าความเชื่อมั่นและค่าอำนาจจำแนกมีอยู่ในผนวก ข.

⁶ กลุ่มวัดและพระสงฆ์ที่นำมาทดสอบแบบสอบถามมีรายละเอียดในผนวก ค.

ตารางที่ 3 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของคำถาม 01 ข้อในส่วนที่ 2

ข้อ	\bar{X}	DP	ข้อ	\bar{X}	DP	ข้อ	\bar{X}	DP	ข้อ	\bar{X}	DP
	3.0			4.3			3.7			3.5	
1	2.2	0.0	21	3.0	0.5	41	2.0	0.9	61	2.0	1.5
	1.9			2.4			2.2			4.2	
(2)	2.1	-0.2	(22)	2.9	-0.5	42	1.5	0.7	62	2.9	1.3
	2.3			4.3			4.2			4.0	
3	1.0	0.5	23	3.5	0.0	43	3.2	1.0	63	3.0	1.0
	4.1			2.9			3.6			2.9	
4	3.1	1.0	24	2.3	0.6	44	2.4	1.2	64	1.7	1.2
	2.0			3.7			3.7			3.0	
5	1.5	0.5	25	1.7	2.0	45	1.5	2.2	65	2.2	0.0
	1.9			2.5			3.6			4.5	
(6)	1.9	0.0	26	1.6	0.9	46	1.6	2.0	66	2.4	2.1
	3.4			4.0			4.7			3.7	
7	1.1	2.3	27	1.6	2.4	47	1.7	3.0	67	2.0	1.7
	1.0			4.1			4.6			3.3	
(8)	1.0	0.0	28	3.2	0.9	48	1.5	3.1	68	2.5	0.0
	2.9			2.6			4.1			3.3	
9	1.9	1.0	29	1.6	1.0	49	2.7	1.4	69	1.5	1.0
	3.5			4.3			4.0			3.4	
10	2.2	1.3	30	2.3	2.0	50	3.3	0.7	70	1.3	2.1
	2.5			4.2			4.9			3.0	
11	1.2	1.3	31	2.1	2.1	51	3.2	1.7	71	2.6	1.2
	3.5			4.3			4.5			4.0	
12	1.6	1.9	32	2.0	2.3	52	3.0	1.5	72	2.0	2.0
	2.0			3.6			4.6			3.2	
13	1.4	1.4	33	1.3	2.3	53	1.6	3.0	73	1.2	2.0
	3.0			3.1			4.6			3.3	
14	1.2	1.0	34	1.4	1.7	54	2.1	2.5	74	1.9	1.4
	2.5			4.1			4.5			3.4	
15	1.7	0.0	(35)	4.0	0.1	55	2.6	1.9	75	2.3	1.1
	2.6			2.3			4.5			3.1	
(16)	3.0	-1.2	36	1.0	1.3	56	2.2	2.3	76	1.5	1.6
	2.0			2.9			4.1			3.0	
(17)	1.0	0.2	37	2.0	0.9	57	1.8	2.3	77	2.3	1.5
	2.6			2.7			4.1			3.6	
(18)	2.4	0.2	38	2.0	0.7	58	1.3	2.0	78	2.2	1.4
	1.9			2.6			3.5			4.4	
(19)	2.1	-0.2	39	1.7	0.9	59	1.3	2.3	79	2.0	2.4
	2.4			4.1			3.9			2.0	
20	1.9	0.5	40	2.0	2.1	60	1.9	2.0	80	1.7	1.1
										4.1	
									01	1.0	2.5

หมายเหตุ ค่าอำนาจจำแนกที่ถือว่ามีความเชื่อมั่นค่อนข้างสูงจะ เริ่มตั้งแต่ค่า 0.5
เป็นต้นไป ข้อที่มีวงกลมแสดงว่ามีความเชื่อมั่นต่ำและถูกตัดทิ้งไป จึงเหลือ
คำถามสำหรับทดสอบความเชื่อทางการเมือง 72 ข้อ

3. การสุ่มตัวอย่าง การนำแบบสอบถามที่ได้รับการทดสอบความ เชื่อมั่นแล้วไปให้ พระสงฆ์จำนวน 17,307 รูปกรอกข้อมูล เป็นเรื่องที่จะต้องคำนึงถึงปัจจัยและเหตุผลหลายๆ ด้าน กล่าวคือเราไม่สามารถนำไปให้พระสงฆ์ในกรุงเทพมหานครทั้งหมดกรอกข้อมูลได้ จึง ต้องทำการสุ่มตัวอย่างเพื่อนำพระสงฆ์จำนวนหนึ่งมากรอกแบบสอบถาม เนื่องจากวัดใน กรุงเทพมหานครจำนวน 399 วัด กระจายอยู่ในพื้นที่ถึง 24 เขต แบ่งเป็นวัดมหานิกาย 366 แห่งและวัดธรรมยุติกนิกาย 33 แห่ง เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก 10 วัด ชั้นโท 22 วัด และชั้นตรี 40 วัด วัดราษฎร์ 311 วัดและสำนักสงฆ์ 8 แห่ง การสุ่มตัวอย่างจะ ใช้วิธีจับสลากร้อยละ 20 ของวัดในทุกเขตการปกครอง ทุกประเภทของวัดและทุกนิกาย โดยมีเหตุผล 3 ประการ คือประการแรกที่สำคัญถึงวัดในทุกเขตการปกครองก็เพราะว่า ต้องการให้พระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัดทุก วัดในกรุงเทพมหานครมีโอกาสกรอกแบบสอบถามโดย เเท่าเทียมกัน ประการที่สองที่สำคัญถึงทุกประเภทของวัดก็เพราะว่าพระสงฆ์ที่อยู่วัดต่าง ยระเภทกัน ย่อมมีโอกาสในการเขียนรู้ทางสังคมที่แตกต่างกัน เป็นต้นว่า พระสงฆ์ในสำนัก สงฆ์ไม่สามารถใช้สำนักสงฆ์แห่งนั้นกระทำสังฆกรรมได้ทุกประการตามพระวินัย หรือพระสงฆ์ ในพระอารามหลวงย่อมมีโอกาสในการดำรงสมณศักดิ์ที่สูงกว่าพระสงฆ์ในวัดราษฎร์ ดังนั้นจึง จำเป็นต้อง เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ในวัดทุกประ เภทกรอกแบบสอบถามโดยเท่าเทียมกัน⁷ และ ประการสุดท้ายที่สำคัญถึงคือนิกาย ก็เพราะว่านิกายเป็นสถานภาพสำคัญประการหนึ่งในสถาบัน สงฆ์ที่ถูกนำมาทดสอบว่าจะมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างความ เชื่อทางพุทธศาสนากับความ เชื่อ ทางการเมือง ดังนั้นจึงต้องให้โอกาสแก่พระสงฆ์ถึง 2 นิกาย มากกรอกแบบสอบถามโดยมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน การสุ่มตัวอย่างในขั้นแรกนี้ได้วัดมาศึกษาประมาณ 96 วัด คิดเป็นร้อยละ 24.06 ของจำนวนวัดในกรุงเทพมหานครทั้งหมด

4. การรวบรวมแบบสอบถาม เมื่อสุ่มตัวอย่างได้ 96 วัดมาศึกษาแล้ว ผู้วิจัยได้ นำแบบสอบถามไปแจกวัดละ 20 ชุด สำหรับวัดที่มีพระสงฆ์มากกว่า 100 รูป วัดละ 10 ชุด

⁷ ศึกษาจากความแตกต่างของวัดแต่ละประเภทได้จากผนวก ง.

⁸ ศึกษาจากการสุ่มตัวอย่างตามประเภทของวัด เขตและนิกายได้จากผนวก จ.

สำหรับวัดที่มีพระสงฆ์น้อยกว่า 100 รูป และแจกวัดละ 5 ชุดสำหรับวัดที่ต้องการแบบสอด
ถามน้อย^๑ การแจกในแต่ละวัดได้มีการขอร้องให้เจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสพยายาม
กระจายไปให้พระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ พระสังฆาธิการ ปรียัติศึกษาและพรรษาที่แตกต่างกันกรอก
แต่เนื่องจากพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์และพระสังฆาธิการสูงมีภารกิจในการรับใช้สังคมมาก จึงให้
ความร่วมมือในการกรอกแบบสอดถามน้อยกว่าพระสงฆ์ธรรมดา สาเหตุที่ให้กระจายแบบสอด
ถามอย่างนั้น เพราะสมณศักดิ์ พระสังฆาธิการ ปรียัติศึกษาและพรรษาเป็นสถานภาพสำคัญ
ในการศึกษาความเชื่อทางพุทธศาสนาและความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

แบบสอดถามที่ได้รับกลับคืนมาและตรวจว่ามีความสมบูรณ์ 439 ฉบับ ประกอบด้วย
พระสงฆ์มหานิกาย 27๐ รูปและธรรมยุติกนิกาย 1๑1 รูปพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ 4๑ รูป ที่มี
พระสังฆาธิการ ๑2 รูป ที่เป็นพระนวกะ 1๐๐ รูป พระมัชฌิมะ 1๑4 รูปและพระเถระ
117 รูป พระนักธรรม 151 รูปและพระเปรียญ 2๐2 รูป แม้ว่าพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์จะมีไม่
มาก แต่ประการสำคัญอยู่ที่สัดส่วนของการได้มาซึ่งพระสมณศักดิ์ในแต่ละชั้น เราไม่สามารถ
ทราบได้ เพราะเราไม่สามารถหาสถิติที่แน่นอนได้ว่า ในกรุงเทพมหานครมีพระสมณศักดิ์
ชั้นละกี่รูปทำให้ไม่สามารถเทียบค่าได้ว่า จำนวนพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์จริงกับที่ส่งมาคืนมีสัดส่วน
ส่วนต่อกันเท่าไร สำหรับพระสังฆาธิการนั้น แม้ว่าจะได้มาน้อยรูป แต่เมื่อเทียบสัดส่วนกับ
พระสังฆาธิการที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ก็พบว่ามีส่วนที่ใกล้เคียงกัน การศึกษาเปรียบเทียบ
เทียบทางสถิติจึงน่าเชื่อถือได้ ส่วนพระสงฆ์ที่จำแนกตามนิกาย ระดับปรียัติศึกษาและพรรษา
มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน เช่นเดียวกับพระสังฆาธิการ

เมื่อได้รับแบบสอดถามจากวัดต่างๆ กลับคืนมาหมดแล้ว ผู้วิจัยได้แปลงค่าตอบใน
แบบสอดถามทุกชุดลงในบัตรคอมพิวเตอร์ แล้วใช้เครื่องคอมพิวเตอร์คำนวณค่าและหาความ
สัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนาและความเชื่อทางการเมือง เพื่อพิสูจน์สมมติฐานต่อไป

^๑ รายละเอียดเกี่ยวกับแบบสอดถามที่ได้รับกลับคืนมาอยู่ในผนวก ๑.

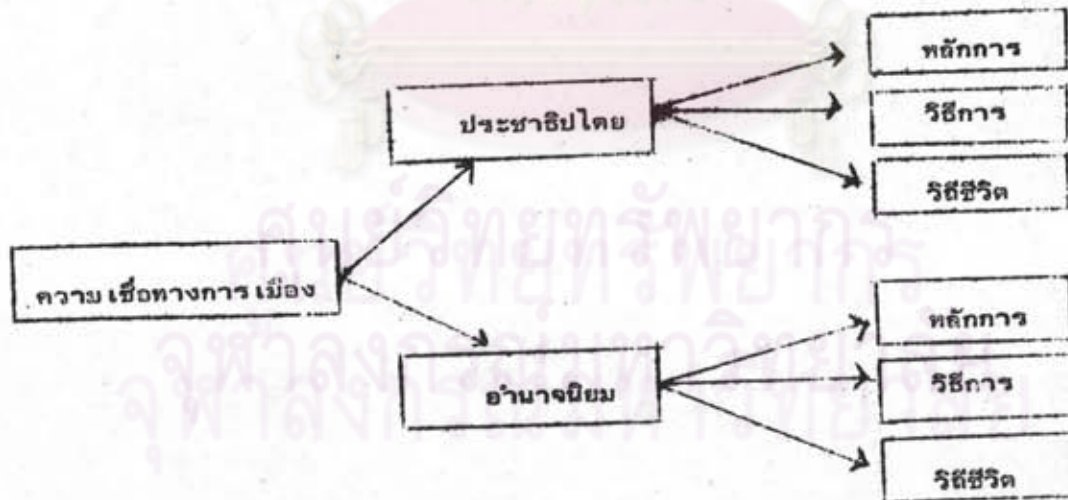
10

ศึกษาดัชนีของความกระจายของกลุ่มตัวอย่างได้จากผนวก ๒.

แผนการวิเคราะห์ข้อมูล

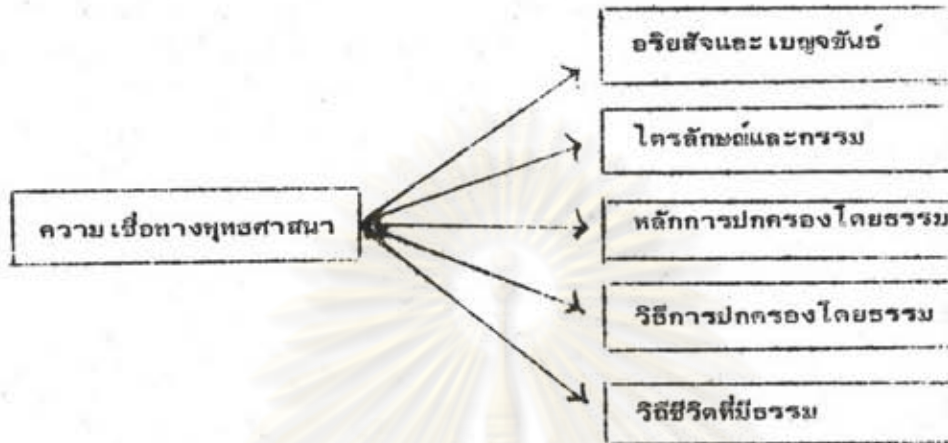
การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและจากแบบสอบถาม จะดำเนินไปตามความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในสมมติฐาน ในการวิจัยนี้ มีสมมติฐาน 3 ข้อ สมมติฐานแต่ละข้อมีลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม เป็นกาเฉพาะข้อ โดยสมมติฐานแต่ละข้อจะมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปถึง 3 ข้อ การวิเคราะห์ข้อมูลจึงขอแบ่งออกเป็น 4 ชั้นดังนี้

ชั้นที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 โดยการวิเคราะห์จะแยกกระทำ เป็นรายข้อและแต่ละกลุ่มลักษณะย่อยของความเชื่อทางการเมืองและความเชื่อทางพุทธศาสนา กล่าวคือในคำถามส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ คำถามในส่วนนี้จะบอกเราได้ว่า พระสงฆ์ไทยมีความเชื่อทางการเมืองไหม เที่ยงไปทางใดระหว่างประชาธิปไตยและอำนาจนิยม ในด้านหลักการ วิธี การและวิธีชีวิต รวมทั้งยังสามารถวิเคราะห์ให้ละเอียดลงไปในเรื่องหาของหลักการ วิธี การและวิธีชีวิตของประชาธิปไตยและอำนาจนิยม การวิเคราะห์ความเชื่อทางการเมืองจากคำถามส่วนที่ 2 จะมีลักษณะของตัวแบบการวิเคราะห์ดังนี้

ในคำถามส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความเชื่อทางพุทธศาสนาของพระสงฆ์ คำถามในส่วนนี้จะบอกเราได้ว่า พระสงฆ์ไทยมีความเชื่อทางพุทธศาสนาเป็นอย่างไร คือ มีความเชื่ออยู่ในระดับสูง ปานกลางหรือต่ำเกี่ยวกับอริยสัจและเบญจขันธ์ โครตักขณและกรรม

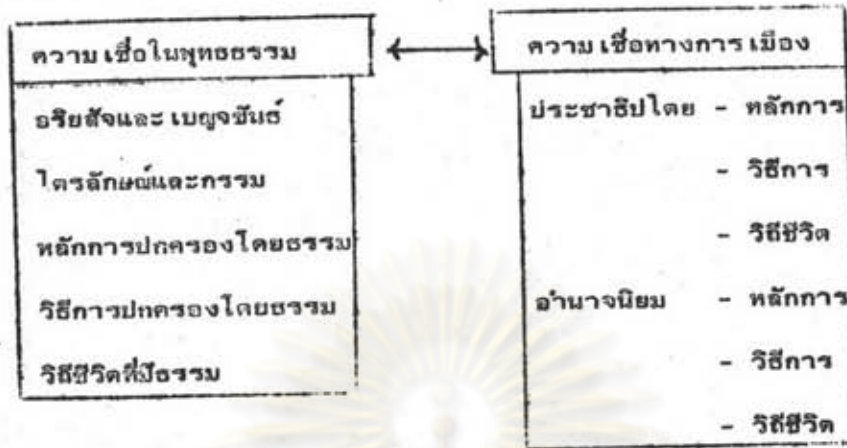
หลักการปกครองโดยธรรม วิธีการปกครองโดยธรรมและวิถีชีวิตที่มีธรรม การวิเคราะห์ความเชื่อทางการเมืองจากคำถามส่วนที่ 3 จะมีลักษณะของตัวแบบการวิเคราะห์ดังนี้

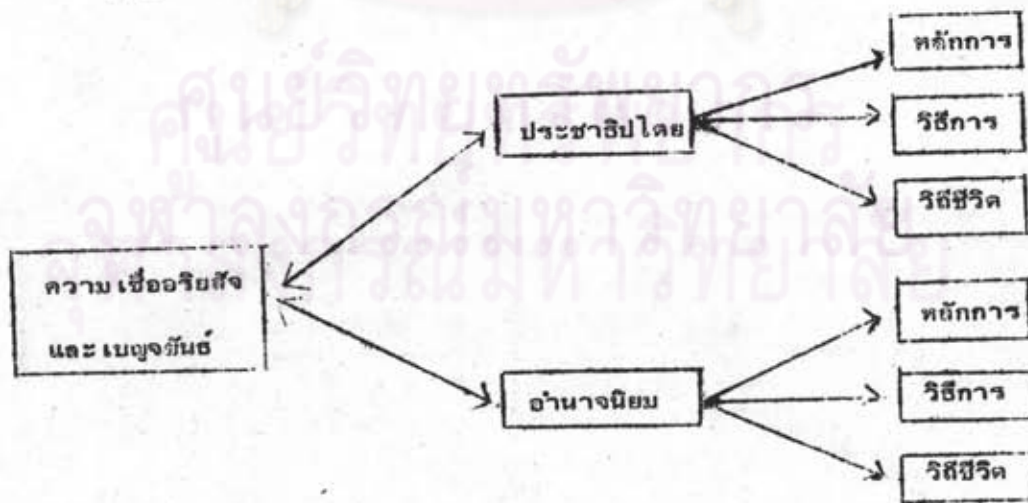
ขั้นที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ว่า "พระสงฆ์จะมีความเชื่อทางการเมือง โน้ม เบียงไปทางใครระหว่างประชาธิปไตยกับอำนาจนิยมในด้านหลักการ วิธีการและวิถีชีวิตนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความเชื่อในพุทธธรรมที่สำคัญโดยเฉพาะ อริยสัจกับ เบญจขันธ์ ไตรลักษณ์กับกรรม หลักการปกครองโดยธรรม วิธีการปกครองโดยธรรมและวิถีชีวิตที่มีธรรม"

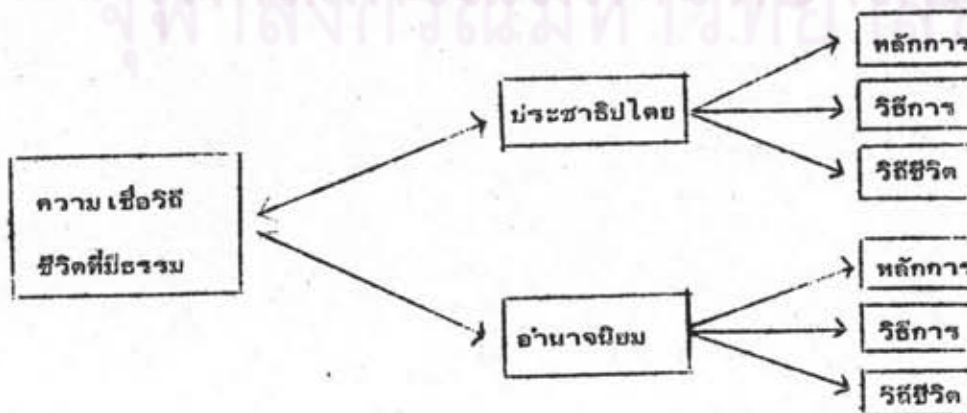
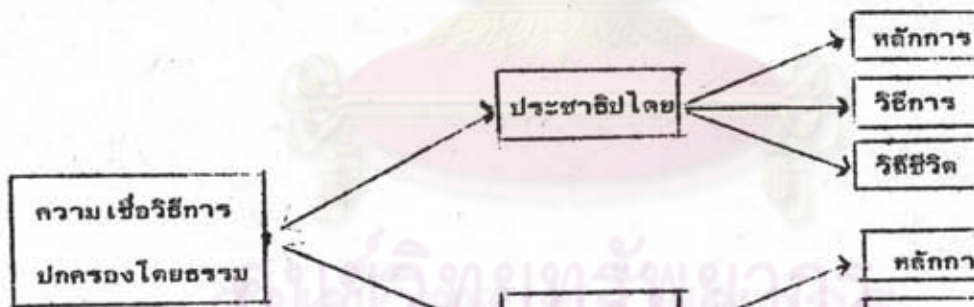
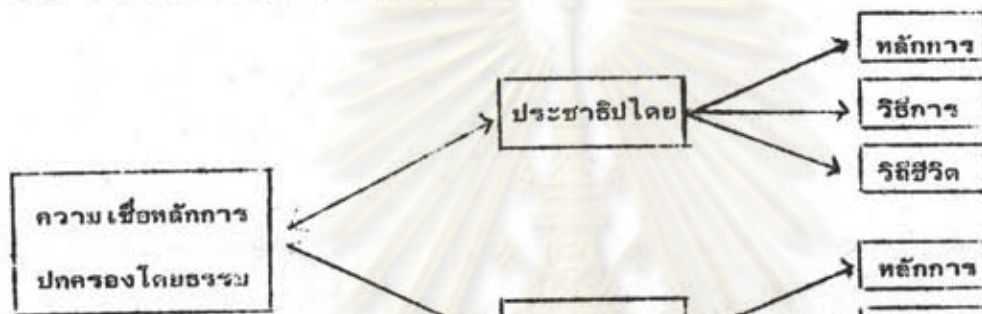
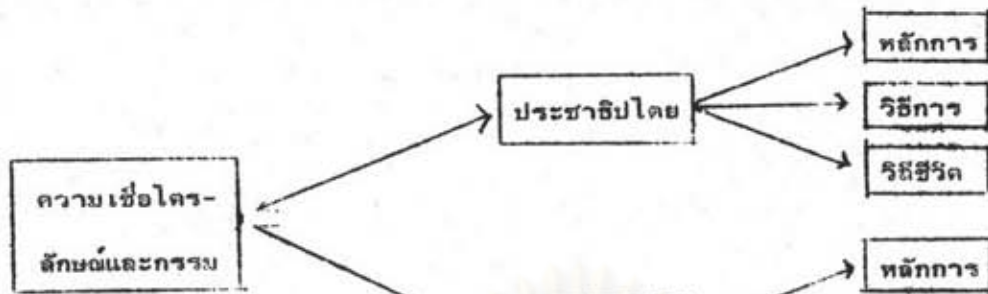
จากสมมติฐานข้างต้น การวิเคราะห์ข้อมูลจะเริ่มค้นด้วยการพิจารณาว่า ความเชื่อในพุทธธรรมรวมของพระสงฆ์¹¹ จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรืออำนาจนิยม ทั้งในด้านหลักการ วิธีการหรือไม่อย่างไร สภาพแห่งความสัมพันธ์นี้จะมีลักษณะของตัวแบบความสัมพันธ์ดังนี้

¹¹ ความเชื่อทางพุทธศาสนากับความเชื่อในพุทธธรรม เป็นศัพท์ที่มีความหมายเหมือนกันตามแนวความคิดที่กำหนดไว้ในบทที่ 1 ผ่านการใช้ศัพท์ทั้ง 2 คำนี้ มีระดับการใช้ต่างกัน คือ "ความเชื่อทางพุทธศาสนา" จะใช้กับการศึกษาความเชื่อที่ไม่ต้องการแบ่งออกกลุ่มหลักธรรม ส่วน "ความเชื่อในพุทธธรรม" จะใช้กับการศึกษาความเชื่อที่ต้องการแบ่งออกกลุ่มหลักธรรมต่างๆ

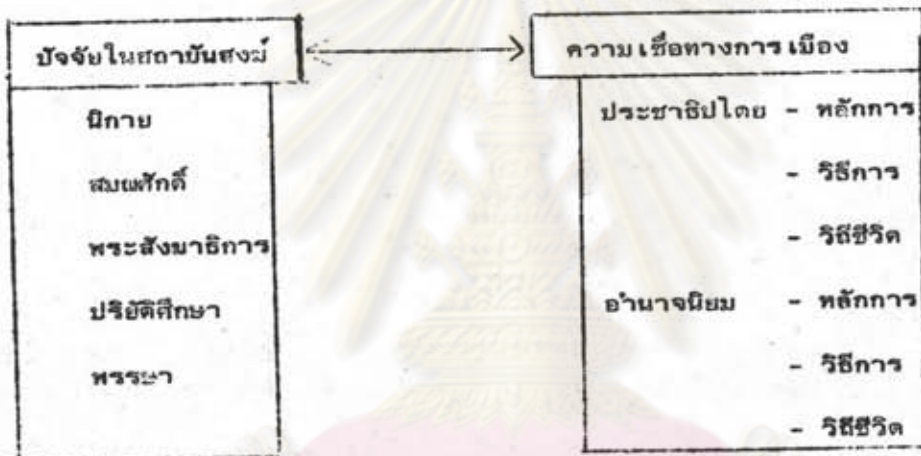
เมื่อวิเคราะห์ได้ว่า ความเชื่อในพุทธธรรมรวมของพระสงฆ์ มีอิทธิพลต่อการกำหนดความโน้ม เียงของความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์อย่างไร ต่อไปจะได้แยกแยะให้เห็นว่า ความเชื่อในพุทธธรรมแต่ละกลุ่มพุทธธรรมมีอิทธิพลต่อการกำหนดความโน้ม เียงของความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์อย่างไร เพื่อจะได้วินิจฉัยว่า เมื่อจำแนกหลักพุทธธรรมออกมาศึกษา เป็นกลุ่มแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในแต่ละกลุ่มพุทธธรรมกับความเชื่อทางการเมืองยังคง เหมือนเดิมหรือ เปลี่ยนแปลงไป ถ้าเหมือนเดิมแสดงว่ากลุ่มพุทธธรรมแต่ละกลุ่มมีอิทธิพล เท่ากับหลักพุทธธรรมรวม ถ้าเปลี่ยนแปลงไปแสดงว่ากลุ่มพุทธธรรมแต่ละกลุ่มมีอิทธิพลต่อความเชื่อทางการเมืองไม่เท่ากัน การวิเคราะห์สภาพแห่งความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มพุทธธรรมกับความเชื่อทางการเมือง จะมีลักษณะของตัวแบบความสัมพันธ์ดังนี้

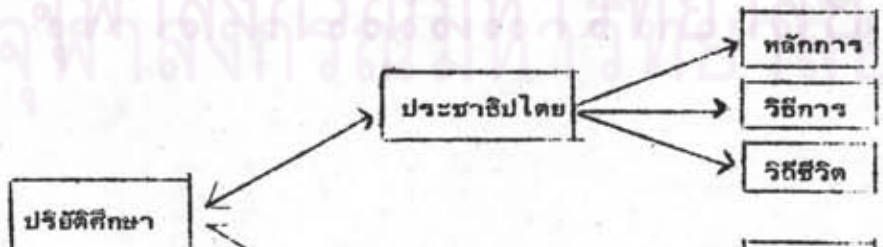
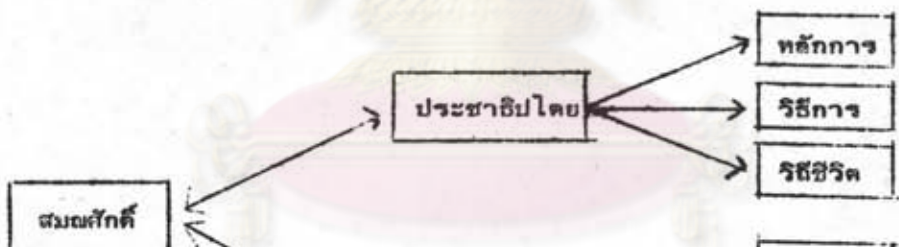
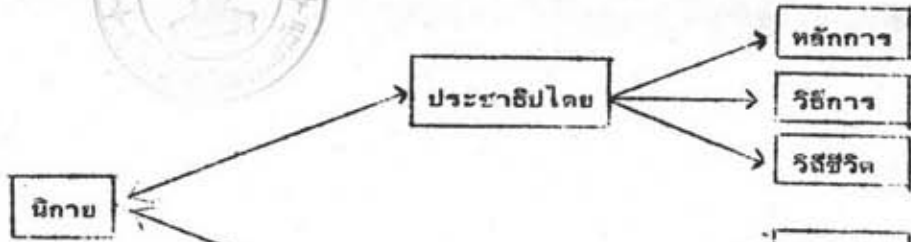

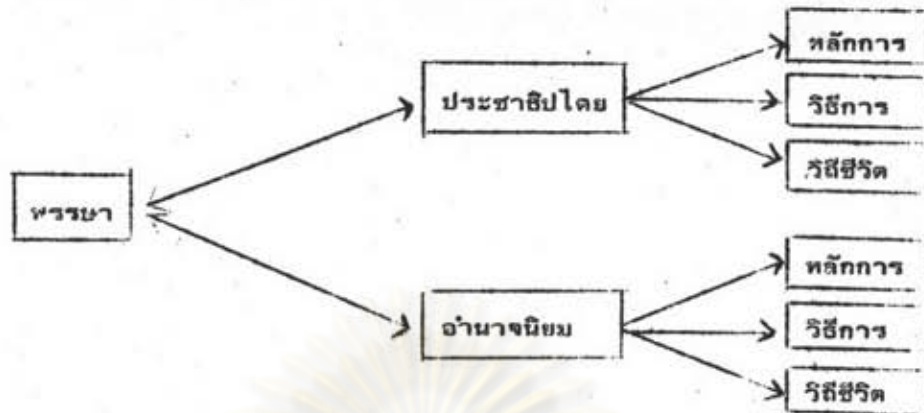
ขั้นที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ว่า "พระสงฆ์จะมีความเชื่อทางการเมืองโน้มเอียงไปทางใดระหว่างประชาธิปไตยกับอำนาจนิยม ในด้านหลักการ วิธีการและวิธีชีวิตนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับสถานภาพในสถาบันสงฆ์ โดยเฉพาะนิกาย พระสังฆาธิการ สมณศักดิ์ ปรีชาติศึกษาและพรรษา"

จากสมมติฐานข้างต้น การวิเคราะห์ข้อมูลจะ เริ่มต้นด้วยการพิจารณาว่า พระสงฆ์มีความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรืออำนาจนิยม ทั้งในด้านหลักการ วิธีการ และวิธีชีวิต โดยการวิเคราะห์ความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ดังกล่าว จะมีลักษณะของตัวแบบความสัมพันธ์ดังนี้

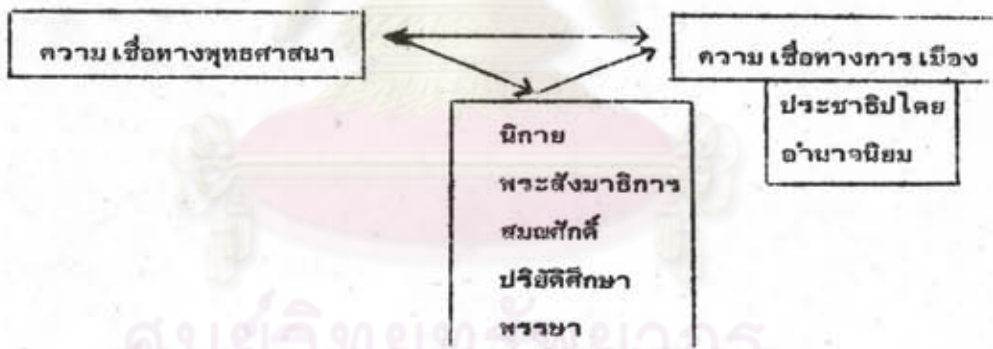
เมื่อวิเคราะห์ได้ว่า พระสงฆ์มีความเชื่อทางการเมืองโน้มเอียงไปทางใดระหว่างประชาธิปไตยกับอำนาจนิยมแล้ว ต่อไปจะได้แยกแยะให้เห็นว่า เมื่อจำแนกพระสงฆ์ออกเป็นกลุ่มๆ ตามนิกาย พระสังฆาธิการ สมณศักดิ์ ปรีชาติศึกษาและพรรษาแล้ว ความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ยังคงเหมือนเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไป ถ้าเหมือนเดิมแสดงว่านิกาย พระสังฆาธิการ สมณศักดิ์ ปรีชาติศึกษาและพรรษาไม่มีอิทธิพลต่อการกำหนดความโน้มเอียงของความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ การวิเคราะห์สภาพแห่งความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในสถาบันสงฆ์กับความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ จะมีลักษณะของตัวแบบความสัมพันธ์ดังนี้

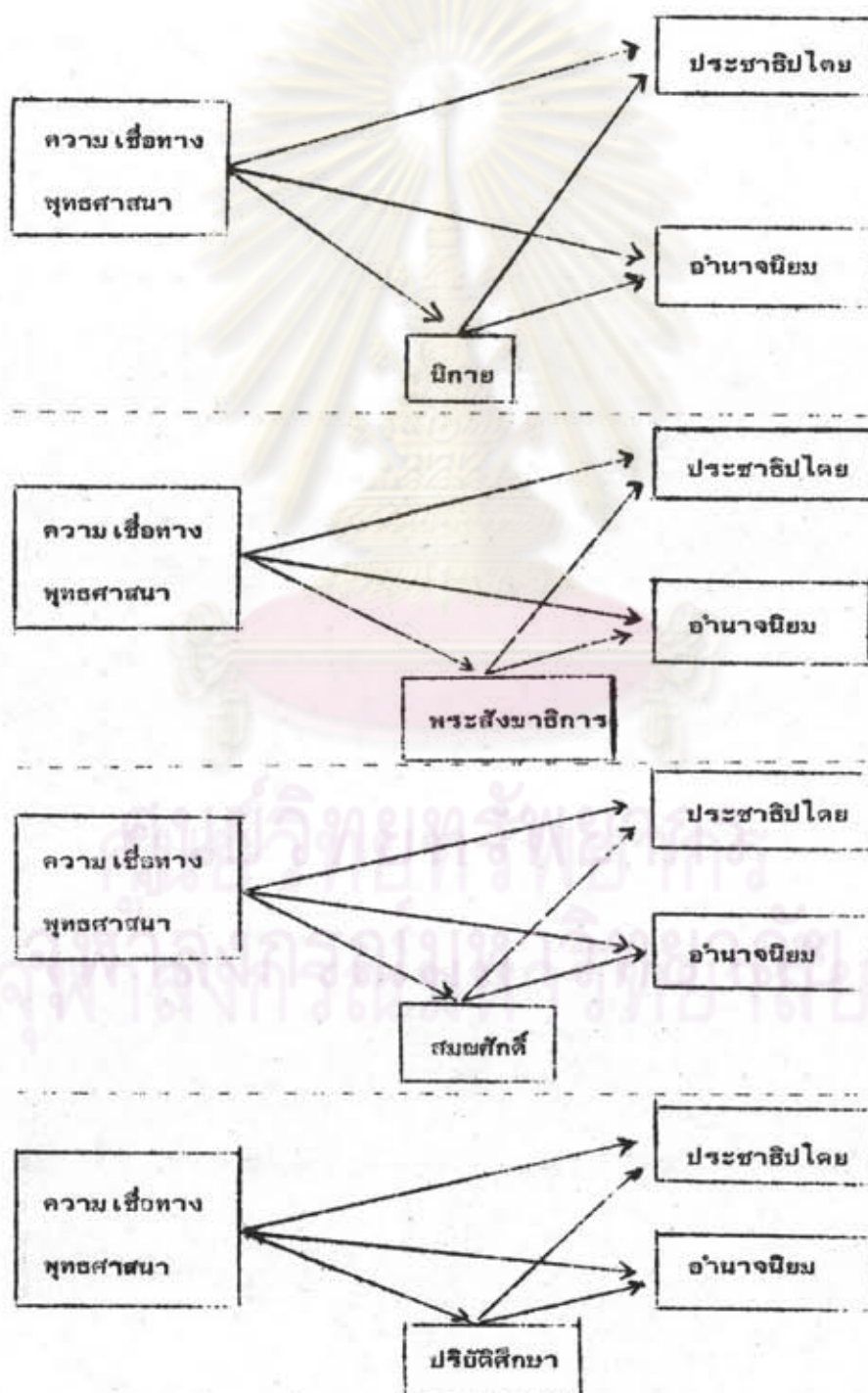
ขั้นที่ 4 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานข้อที่ 3 ที่ว่า "ความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์จะมีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางพุทธศาสนา โดยความสัมพันธ์นี้จะค้นแปรไปตามนิกาย พระสังฆาธิการ สมณศักดิ์ ปริยัติศึกษาและพระราชา"

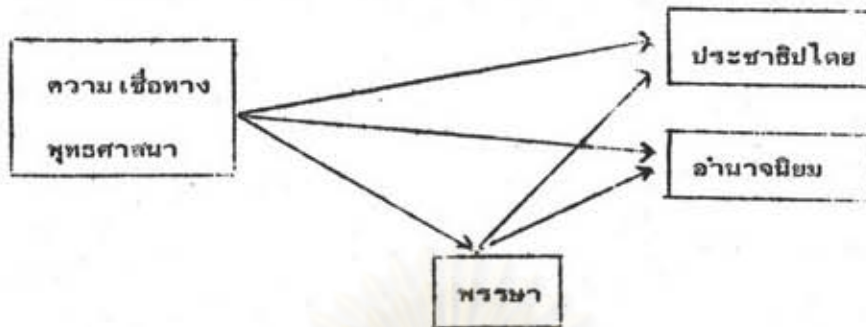
จากสมมติฐานข้างต้น การวิเคราะห์ข้อมูลจะเริ่มต้นด้วยการพิจารณาว่าความเชื่อทางพุทธศาสนาของพระสงฆ์ จะมีความสัมพันธ์กับความเชื่อในประชาธิปไตยหรืออำนาจนิยม สภาพแห่งความสัมพันธ์นี้จะได้รับการวิเคราะห์ด้วยตัวแบบแห่งความสัมพันธ์ดังนี้

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนากับความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ เป็นการวิเคราะห์ในลักษณะรวบยอด คือจะไม่พิจารณาถึงลักษณะย่อยของความเชื่อทางพุทธศาสนาและความเชื่อทางการเมือง เพื่อที่จะได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนากับความเชื่อทางการเมือง ในขณะที่ควบคุมสถานการณ์ในสถาบันสงฆ์ ซึ่งจะสามารถทำให้เราวินิจฉัยความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนากับความเชื่อทางการเมืองได้ว่า สัมพันธ์กันอย่างไรแท้จริงหรือไม่ ถ้าควบคุมสถานการณ์ในสถาบันสงฆ์ที่ละสถานการณ์แล้ว ความสัมพันธ์ยังคงเดิม ก็แสดงว่าเป็นความสัมพันธ์อย่างแท้จริง

ถ้าความสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงไปในด้านที่เพิ่มขึ้น แสดงว่า เป็นความสัมพันธ์ที่ต้องอาศัยสถานภาพอื่น เข้ามาช่วยเสริม ถ้าความสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงไปในด้านที่ลดลง แสดงว่า เป็นความสัมพันธ์ที่ถูกสถานภาพอื่นกระทำให้มีค่าน้อยลง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนากับความเชื่อทางการเมือง โดยการควบคุมสถานภาพในสถาบันสงฆ์ที่ละสถานภาพ จะมีลักษณะของตัวแบบความสัมพันธ์ดังนี้

แผนการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละชั้น จะได้นำไปใช้บรรยายวิเคราะห์ในแต่ละบท กล่าวคือการวิเคราะห์ข้อมูลในชั้นที่ 1 จะได้นำไปใช้ในบทที่ว่าด้วยความเชื่อทางพุทธศาสนา และความเชื่อทางการเมือง ซึ่งเป็นบทที่บรรยายวิเคราะห์ให้เห็นว่า ความเชื่อทางพุทธศาสนาและความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์มีลักษณะอย่างไร มีระดับความเชื่อเข้มข้นเท่าใด เพื่อจะได้นำรายละเอียดไปใช้วิเคราะห์ในบทถัดไป การวิเคราะห์ข้อมูลในชั้นที่ 2 จะได้นำไปใช้ในบทที่ว่าด้วยความเชื่อในพุทธธรรมกับความเชื่อทางการเมือง ซึ่งเป็นบทที่วิเคราะห์ให้เห็นว่า ความเชื่อในพุทธธรรมมีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางการเมืองอย่างไร ส่วนการวิเคราะห์ว่า ความสัมพันธ์นี้จะแท้จริงหรือไม่ จำต้องนำการวิเคราะห์ในชั้นที่ 4 เข้ามาอธิบาย เพราะการวิเคราะห์ในชั้นที่ 4 มีการควบคุมสถานการณ์ในสถาบันสงฆ์ ส่วนการวิเคราะห์ในชั้นที่ 3 จะได้นำไปใช้วิเคราะห์ในบทที่ว่าด้วยสถานการณ์ในสถาบันสงฆ์กับความเชื่อทางการเมือง ซึ่งเป็นบทวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์สงฆ์กับความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ แผนการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 4 ชั้นจะได้ประมวลสรุปไว้ในบทที่ว่าด้วยการสรุปและเสนอแนะการทำวิจัยพุทธศาสนากับการเมืองในแง่มุมอื่นต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย